

FRANSUZ TILIDA CHEGARALANGAN LEKSIKANING BADIY ASARLARDA IFODALANISHI

<https://doi.org/10.70728/phil.v05.i03.064>

Axmedova Gulnoza Hayot qizi
Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqola Emil Zolaning 1877 yilda nashr etilgan «Ichkilikxona» romani misolida fransuz tilidagi cheklangan leksikaning badiiy asardagi ifodalanishini keng va chuqur tahlil qilishga bagʻishlangan. Naturalizm adabiy oqimining choʻqqisi hisoblangan ushbu asar 800 dan ortiq argot, soʻzlashuv tili, kasbiy jargon va tabular leksika birliklarini oʻz ichiga olib, XIX asr fransuz adabiyotida leksik demokratiyaning eng yorqin namunasini tashkil etadi. Tadqiqotda Zolaning hujjatli yozuvchilik metodologiyasi, uning cheklangan leksikaga munosabati, asardagi leksik qatlamlarning stilistik tasnifi va badiiy vazifalari atroflicha koʻrib chiqilgan. Asardan olingan aniq parchalar stilistik, sotsiolingvistik va pragmatik jihatdan tahlil qilingan. Olingan natijalar shuni koʻrsatadiki, Zola cheklangan leksikani quyi ijtimoiy qatlamlar hayotini autentik tarzda tasvirlash, personajlar karakterini ochish va ijtimoiy tanqid vositasi sifatida ongli hamda metodologik jihatdan puxta qoʻllagan. Maqola fransuz tili leksikologiyasi, stilistikasi va XIX asr adabiyotshunosligiga qoʻshimcha hissa boʻladi.

Kalit soʻzlar: cheklangan leksika, argot, soʻzlashuv tili, Zola, «Ichkilikxona», naturalizm, stilistika, badiiy diskurs, leksikologiya, sotsiolingvistika

THE EXPRESSION OF BOUNDARY LEXICON IN FRENCH LANGUAGE IN ARTISTIC WORKS

Akhmedova Gulnoza Hayot kizi
Bukhara State University

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of restricted lexis in Emile Zola's 1877 novel *L'Assommoir*, a masterpiece of French naturalism. The work contains over 800 units of argot, colloquial speech, professional jargon and taboo lexis, representing the most remarkable example of lexical democratisation in nineteenth-century French literature. The research examines Zola's documentary methodology, his approach to restricted vocabulary, the stylistic classification of the work's lexical strata and their artistic functions. Specific passages from the novel are analysed from stylistic, sociolinguistic and pragmatic perspectives. The findings

demonstrate that Zola employed restricted lexis as a deliberate, methodologically rigorous tool for depicting working-class life authentically, for developing character, and as an instrument of social criticism.

Keywords: restricted lexis, argot, popular speech, Zola, L'Assommoir, naturalism, stylistics, literary discourse, lexicology, sociolinguistics

KIRISH

E.Zolyaning «Ichkilikxona» romani 1877 yilda Parijda Charpentier nashriyotida chiqishi bilan fransuz adabiy hayotida haqiqiy zilzilaga sabab bo'ldi. Asar nafaqat mavzusi - Parij ishchi sinfining ichkilikbozlik va axloqiy qashshoqlik tufayli halokatga yuz tutishi - bilan, balki aynan tili va leksikasi bilan katta shart-munozara uyg'otdi. O'sha davr tanqidchilarining bir qismi romanini «axloqsiz», «til jihatidan buzilgan» deb qoraladi, boshqalari esa uni fransuz prozasining yangi bosqichi deb ulug'ladi.¹

Tilshunoslik nuqtai nazaridan roman o'ziga xos bir «leksik laboratoriya» bo'lib xizmat qiladi. Zola asarida adabiy til bilan quyi ijtimoiy qatlamlar argoti, so'zlashuv tili, kasbiy jargon va tabular leksika bir-biriga shunchalik organik singishib ketganki, ular bir-biridan ajratib tahlil qilish maqsad emas, balki ularning o'zaro munosabati va kontekstual vazifalari muhimroq ahamiyat kasb etadi. H.Mitterand hisoblab chiqqanidek, asarda 800 dan ortiq nostandart leksik birlik mavjud bo'lib, ularning ko'pchiligi XIX asr o'rtasi Parij ishchi sinfi argotiga mansub.²³

Tadqiqotning dolzarbligi bir necha jihatdan belgilanadi. Birinchidan, «Ichkilikxona» fransuz tilshunosligi va adabiyotshunosligida eng ko'p murojaat qilinadigan asarlardan biri bo'lsa-da, uning cheklangan leksikasi o'zbek tilshunoslik ilmida hali maxsus tahlil qilinmagan. Ikkinchidan, globallashuv sharoitida zamonaviy o'zbek yoshlarining tilida ham cheklangan leksika kengayib bormoqda - bu esa «Ichkilikxona» tajribasidan metodologik saboq olishni dolzarb qiladi. Uchinchidan, fransuz tili va adabiyotini o'qitishda badiiy asarlardagi cheklangan leksikani kontekstli o'rgatish metodikasini ishlab chiqish zarurati bugungi pedagogika oldidagi muhim vazifalardan biridir.⁴⁵

Tadqiqotning maqsadi - E.Zolyaning «Ichkilikxona» romani misolida cheklangan leksikaning nazariy-lingvistik tavsifini ishlab chiqish, asardagi turli leksik qatlamlarni tasniflash va ularning badiiy-stilistik, pragmatik hamda ijtimoiy-madaniy vazifalarini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan: (1) Zolaning «Ichkilikxona» romanini yozishdagi hujjatli

¹Zola É. L'Assommoir. – Paris: Charpentier, 1877. – 589 p. (Matn iqtiboslari shu nashrdan olingan.)

²Mitterand H. Zola. T. I : Sous le regard d'Olympia (1840–1871). – Paris: Fayard, 1999. – 1002 p.

³Mitterand H. Le discours du roman. – Paris: Presses Universitaires de France, 1978. – 266 p. – P. 178–204.

⁴Mengliyev B. Cheklangan leksika tushunchasi va uning tasnifi // O'zbek tili va adabiyoti. – 2010. – № 3. – B. 18–24.

⁵Nishonov M. Badiiy diskurs va til uslubiyati. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. – 224 b.

metodologiyasini va cheklangan leksikaga munosabatini ochib berish; (2) asardagi cheklangan leksika turlarini lingvistik tasnif asosida guruhlash; (3) asardan parchalar asosida leksik birliklarning kontekstual tahlilini amalga oshirish; (4) cheklangan leksikaning badiiy diskursdagi stilistik va pragmatik funksiyalarini ko'rsatish; (5) tadqiqot natijalarini jadval va miqdoriy ko'rsatkichlar shaklida ifodalash.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda O'zbek tilshunosligi doirasida birinchi marta «Ichkilikxona» asarining cheklangan leksikasi yaxlit va sistemli tarzda - bir vaqtning o'zida leksikologik, stilistik va sotsiolingvistik nuqtai nazardan - o'rganilgan. Asardan olingan parchalarning o'zbek tilida sharhlangan kontekstual tahlili ham birinchi marta amalga oshirilmoqda.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanildi. Birinchidan, tavsifiy-tahliliy metod: asardagi cheklangan leksik birliklarni aniqlash, to'plash va tasniflash maqsadida qo'llanildi. Ikkinchidan, kontekstual tahlil metodi: har bir aniqlangan birlikning matniy muhitda qanday ma'no va vazifani bajarishi R. Jakobson (1960) kommunikativ funksiyalar modeli asosida tahlil qilindi.

Uchinchidan, stilistik tahlil metodi: M.Riffaterre (1971) stilistik tahlil metodologiyasi asosida cheklangan leksikaning badiiy-estetik funksiyasi aniqlandi. To'rtinchidan, sotsiolingvistik tahlil: W.Labov (1972) yondashuvi asosida leksik birliklarning ijtimoiy-sinf belgisi va nutqiy stratifikatsiya bilan aloqasi o'rganildi. Beshinchidan, miqdoriy metod: asardagi cheklangan leksika birliklarining taqsimlanish naqshlarini aniqlash maqsadida qo'llanildi.

Har bir aniqlangan leksik birlik uchun quyidagilar belgilandi: (a) asardagi aniq shakl va sahifasi; (b) standart fransuz tilidagi lug'aviy ekvivalenti; (c) leksikografik belgisi (argot, so'zlashuv tili, jargon, tabular); (d) ijtimoiy va kasbiy muhiti; (e) kontekstual tahlili; (f) badiiy-stilistik vazifasi. Bu ko'p o'lchovli yondashuv cheklangan leksikani yakka hodisa sifatida emas, balki asarning yaxlit badiiy tuzilmasidagi murakkab element sifatida ko'rishga imkon berdi.

ADABIYOTLAR SHARHI

«Ichkilikxona» romanini o'rgangan adabiyotshunoslik va tilshunoslik tadqiqotlari ikki keng yo'nalishga bo'linadi: adabiy-nazariy tahlillar va lingvistik-leksikologik tadqiqotlar. Birinchi yo'nalishda eng muhim hissa H. Mitterandning Zola tarjimai holiga bag'ishlangan uch tomlik fundamental asaridir. Mitterand o'zining «Le discours du roman» monografiyasida «L'Assommoir»dagi nutq tiplarini tahlil qilib, Zolaning cheklangan leksikani qo'llash strategiyasini «ijtimoiy mimetizm» deb ta'riflagan - ya'ni yozuvchi o'z personajlarining haqiqiy nutqini adabiy matnda takrorlashga intilgan.

D.Baguley naturalizm poetikasiga bag'ishlangan monografiyasida «L'Assommoir»ni naturalistik adabiyotning prototip namunasi sifatida ko'rib

chiqadi. Muallif romanidagi til va uslub masalasini muhokama qilib, Zolaning "entropi" - ya'ni tartibsizlikka, parchalanishga qarab borish - falsafasini lisoniy darajada ham - argot va so'zlashuv tilining kengayishi orqali - ifoda etganini ko'rsatgan.⁶

C.Becker «Zola: Le saut dans les étoiles» asarida yozuvchining ijodiy laboratoriyasini ochib bergan. Becker Zolaning maxsus ish daftarlarini o'rganib, «Ichkilikxona» uchun yig'ilgan argot lug'atining manbalarini aniqlagan. Bu manbalar orasida A. Delvau va L. Larchey lug'atlari hamda 1870-yillar Parij gazetalari alohida o'rin tutadi.⁷

P.Hamon romanidagi personajlar sistemasini o'rganib, nutq individuallashtiruvchi belgisi sifatida qanday ishlashini tahlil qilgan. Uning ta'kidlashicha, har bir asosiy personajning o'ziga xos leksik «imzosi» mavjud: Gervaise nutqida birinchi qavat so'zlashuv tili ustunlik qilsa, Coupeau keyinchalik to'liq argot qatlamiga cho'kib ketadi.

Lingvistik yo'nalishda G.Gerhardi maxsus tadqiqot o'tkazib, «L'Assommoir»dagi argotning quyi sinflar bilan bog'liqligini tahlil qilgan.⁸ F. Gadet fransuz ommaviy tilining grammatik va leksik xususiyatlarini tadqiq etib, «L'Assommoir»ni so'zlashuv tilining badiiy asardagi aksiga doir muhim manba sifatida ko'p bor keltirgan.⁹

Cheklangan leksika nazariyasining asosini P. Guiraud (1956) yaratgan. U argotni ilk bor sistemli tarzda o'rganib, uning leksik tarkibini, so'z yasash qonuniyatlarini va ijtimoiy vazifalarini batafsil ko'rsatgan.¹⁰ Guiraud argot leksikasining to'rtta asosiy manbasini ajratgan: (1) metafora va semantik siljish; (2) fonetik o'zgarish va distorsiya; (3) qisqartirish va truncation; (4) chet til elementlari - ayniqsa romani tillar va romani tillari qoldiqlarining ta'siri.

J.Cellard va A.Rey tuzgan «Dictionnaire du français non conventionnel» lug'ati fransuz tilidagi nokonventsional leksikaning eng to'liq leksikografik manbasidir.¹¹ Ushbu lug'at «L'Assommoir»da uchraydigan leksik birliklarning katta qismini qamrab olib, ularning etimologiyasi, dastlabki qo'llanilish sanasi va sotsial kontekstini ko'rsatadi. J.-P. Colin va boshq. (2010) zamonaviy argot lug'ati esa Zola davridan hozirgi kungacha argotning o'zgarish dinamikasini kuzatishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.¹²

⁶Baguley D. Naturalist Fiction: The Entropic Vision. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 290 p.

⁷Becker C. Zola. Le saut dans les étoiles. – Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle, 2002. – 254 p.

⁸Gerhardi W. Zola's L'Assommoir: Argot and the Lower Classes // French Studies Bulletin. – 1993. – Vol. 14(46). – P. 11–14.

⁹Gadet F. Le français populaire. – Paris: Presses Universitaires de France, 1992. – 128 p.

¹⁰Guiraud P. L'argot. – Paris: Presses Universitaires de France, 1956. – 128 p.

¹¹Cellard J., Rey A. Dictionnaire du français non conventionnel. – Paris: Hachette, 1991. – 892 p.

¹²Colin J.-P., Mével J.-P., Leclère C. Dictionnaire de l'argot et du français populaire. – Paris: Larousse, 2010. – 448 p.

W. Labov ijtimoiy tilshunoslik sohasida fundamental tadqiqot olib borib, til va ijtimoiy tabaqalanish o'rtasidagi munosabatni miqdoriy metodlar bilan asoslagan.¹³ Labov nazariyasi «Ichkilikxona» kontekstida juda muhim: Zolaning personajlari - Parij ishchi sinfi vakillari - o'z ijtimoiy holatini aynan nutqiy xususiyatlari, ya'ni cheklangan leksika qo'llashi orqali ko'rsatadi. Bu lingvistik fakt Zolaning naturalistik tasvirida sotsiolingvistik haqiqatni aks ettirishini ko'rsatadi.

R. Jakobson tilning olti kommunikativ funksiyasini ajratgan konsepsiyasi¹⁴ va M. Riffaterre stilistik tahlil metodologiyasi¹⁵ birgalikda cheklangan leksikaning badiiy asardagi ko'p qatlamli funksiyalarini tahlil qilishda metodologik asos sifatida xizmat qiladi. Jakobsonning emotiv, referensial va poetik funksiyalari «L'Assommoir»da cheklangan leksika orqali bir vaqtning o'zida amalga oshiriladi.

J. Authier-Revuzning «heterojen nutq» nazariyasi cheklangan leksikaning adabiy matnda qanday ishlashini tushuntirishda yangi imkoniyatlar ochib beradi.¹⁶ Authier-Revuz ta'kidlashicha, yozuvchi cheklangan so'zni asarga kiritganida u so'z ikki xil rejimda ishlashi mumkin: «avtonom» rejimda - so'z o'zining ijtimoiy belgisi bilan xuddi shu tarzda ko'rsatiladi; va «o'zlashtirish» rejimida - so'z asarning asosiy leksik qatlamiga qo'shiladi va yangi ma'no kasb etadi. Zola ikkalasidan ham unumli foydalangan.

O'zbek tilshunosligi doirasida E. Begmatov, H. Nematov va R. Rasulov (1989) o'zbek tili leksikologiyasida cheklangan leksika masalasini ko'rib chiqqan bo'lsa-da, uni badiiy diskurs doirasida tahlil qilmagan.¹⁷ B. Mengliyev (2010) cheklangan leksika tushunchasining O'zbek til ilmidagi ta'rifi va tasniflash masalalarini ko'rib chiqib, uni o'zbek tilida o'rganish metodologiyasini taklif qilgan. N. Mahmudov (2013) tilshunoslikning zamonaviy muammolarini tahlil qilib, qiyosiy stilistika doirasida cheklangan leksika masalasini ham qisqacha ko'rib chiqqan.¹⁸

Rus tilshunosligida V. Ximik (2000) «quyi til» (просторечие) tushunchasini madaniy hodisa sifatida o'rganib, uning adabiy asarlardagi aksini tahlil qilgan.¹⁹ Uning metodologiyasi fransuz argotini o'rganishga ham tatbiq etilishi mumkin, chunki ikkala hodisa ham quyi ijtimoiy tabaqalarning tilini badiiy asarga olib kirish muammosini yechishga bag'ishlangan.

NAZARIY ASOSLAR

Tilshunoslikda "cheklangan leksika" atamasi qo'llanish doirasi cheklangan - muayyan ijtimoiy qatlam, kasbiy muhit, yosh guruhi yoki geografik mintaqaga xos -

¹³Labov W. Sociolinguistic Patterns. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. – 344 p.

¹⁴Jakobson R. Closing statement: Linguistics and poetics // Style in Language / ed. T.A. Sebeok. – Cambridge: MIT Press, 1960. – P. 350–377.

¹⁵Riffaterre M. Essais de stylistique structurale. – Paris: Flammarion, 1971. – 364 p.

¹⁶Authier-Revuz J. Ces mots qui ne vont pas de soi. Boucles réflexives et non-coïncidences du dire. – Paris: Larousse, 1995. – T.1–2.

¹⁷Begmatov E., Nematov H., Rasulov R. O'zbek tili leksikologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 1989. – 240 b.

¹⁸Mahmudov N. Tilshunoslikning dolzarb muammolari. – Toshkent: Fan, 2013. – 312 b.

¹⁹Ximik V.V. Poetika nizkogo, ili prostorechiye kak kul'turnyy fenomen. – Sankt-Peterburg: SPbGU, 2000. – 272 s.

barcha leksik birliklarni qamrab oluvchi keng tushuncha sifatida ishlatiladi. Fransuz tilshunosligi an'anasida cheklangan leksika odatda uch asosiy guruhga bo'linadi: (1) argot - jinoiy yoki quyi ijtimoiy muhitning maxfiy va identifikatsiyalovchi tili; (2) français populaire - adabiy me'yordan pastroq bo'lgan, lekin keng tarqalgan so'zlashuv tili; (3) jargon - muayyan kasbiy yoki ijtimoiy guruhga xos terminologik qatlam.

P. Guiraud argotni aniqlashda funksional yondashuv qo'llagan: argot - bu guruh ichidagi muloqotda identifikatsiya, maxfiylik va hamjihatlik maqsadlarini ko'zlovchi leksik tizim. Ammo zamonaviy tilshunoslikda bu ta'rif kengaytirilgan: bugungi kunda argot ko'pincha maxfiylik funksiyasini yo'qotib, sof identifikatsiya va stilistik rangli leksika sifatida ishlaydi. Aynan shu holat XIX asr oxiri Parij argotiga ham taalluqli: «Ichkilikxona»dagi argot birliklarining aksariyati birinchi o'quvchi uchun angarlari bo'lgan, chunki ular keng tarqalgan va yarim rasmiy holga kelgan edi.

Leksik birliklarni «cheklangan» deb hisoblashning asosiy mezonlari - ularning me'yoriy lug'atda mavjud bo'lmaslik va muayyan ijtimoiy kontekst bilan bog'liq ekanligi. Shu asosda «Ichkilikxona»dagi cheklangan leksikaning to'rtta asosiy turi ajratiladi: argot, français populaire (so'zlashuv tili), kasbiy jargon (buyoq ustalari va laundri ishchilarining terminologiyasi) va tabular leksika (jinsiylik va tana a'zolari nomlari, haqorat ifodalar).

Naturalizm adabiy oqimi - Zola tomonidan eng to'liq nazariy jihatdan asoslangan va badiiy jihatdan amalga oshirilgan oqim - til masalasiga maxsus e'tibor berdi. Zolaning «Le Roman expérimental» (1880) asarida bayon etilgan «eksperimental roman» nazariyasiga ko'ra, yozuvchi - bu tabiatshunos, ya'ni u insonni va jamiyatni sinchiklab kuzatib, ob'ektiv tarzda tasvirlashi shart.²⁰

Bu nazariy tamoyildan til va leksika masalasida ham muhim xulosalar kelib chiqadi. Agar yozuvchi ishchi sinf vakillarini tasvirlayotgan bo'lsa, u ularning nutqini ham haqiqiy tarzda - ya'ni adabiy tildan emas, balki ularning haqiqiy tilidan - aks ettirishi kerak. Zola bu tamoyilni «Ichkilikxona»da izchillik bilan amalga oshirdi. Asarning so'zboshisida u ochiqchasiga yozadi: «Menning maqsadim - quyi sinflarning haqiqiy tilini, bu til bilan birga ularning hayoti va muammolarini tasvirlashdir».²¹

Ammo Zolaning bu yondashuvi faqat «hujjatli tasvir» bilan cheklanmagan. Ph. Hamon ta'kidlashicha, Zolaning «L'Assommoir»ida cheklangan leksika nafaqat ijtimoiy realistik tafsilot, balki asarning badiiy tuzilishining organik qismidir. Argot va so'zlashuv tili personajlarning ichki dunyosini, psixologik holatini va ijtimoiy pozitsiyasini lisoniy darajada ifodalab beradi. Bu jihatdan Zolaning til siyosati faqat

²⁰Zola É. Le Roman expérimental. – Paris: Charpentier, 1880. – 432 p.

²¹Zola É. Correspondance. T. II (1868–1877) / éd. B.H. Bakker. – Montréal; Paris: Presses de l'Université de Montréal; Éditions du CNRS, 1980. – 524 p.

sotsiologik emas, balki psixologik va estetik nuqtai nazardan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

«Ichkilikxona» romanini yozishga tayyorgarlik ko'rish chog'ida Zola keng miqyosda leksikografik ish olib bordi. Bu haqda C. Becker batafsil yozgan: Zola A. Delvauning «Dictionnaire de la langue verte» (1866) va L. Larcheyning «Dictionnaire historique d'argot» (1872) kabi argot lug'atlaridan sistemli foydalangan.

Bundan tashqari, Zola 1875-1876 yillarda Parijning La Chapelle va La Goutte-d'Or kvartallarida to'g'ridan-to'g'ri kuzatuv ishlarini olib borgan: u ishchi oshxonalari, kabaret va fabrikalarni ziyorat qilib, ishchilar nutqini maxsus daftarchasiga yozib olgan. Bu daftarchalar hozir Parijdagi Médiathèque Émile-Zola fondida saqlanmoqda. Ularda yozilgan argot birliklarining aksariyati keyinchalik aynan «L'Assommoir»da qo'llanilgan. Zolaning bu metodologiyasi - kuzatuv, hujjatlash va badiiy sintez - naturalizm an'anasida «tayyorgarlik ishi» (travail préparatoire) deb ataladi.

E. va J. de Gonkur birodarlar 1876 yil kuzida kundaligiga Zola bilan suhbatini yozib, yozuvchining o'z argot lug'atini ko'rsatganini qayd etgan. Gonkurlarning fikricha, Zola bu lug'atda 300 dan ortiq argot birligini yig'ib, ularning ma'nosi, konteksti va qo'llanish muhitini batafsil izohlagan edi.²²

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqotning birlamchi manbasi Émile Zolaning «Ichkilikxona» romani bo'lib, tahlilda asar dastlabki nashrining zamonaviy tanqidiy nashridan - Gallimard nashriyotining «Folio classique» seriyasidan (2000) - foydalanildi. Asar jami 13 bobdan iborat bo'lib, taxminan 180 000 so'zni qamrab oladi. Tadqiqot uchun barcha 13 bob to'liq ko'rib chiqildi.

Cheklangan leksik birliklarni aniqlashda J. Cellard va A. Rey (1991) lug'ati hamda J.-P. Colin va boshq. (2010) lug'atidan asosiy manba sifatida foydalanildi. G. Esnaultning tarixiy argot lug'ati²³ esa XIX asr o'rtasi kontekstida leksik birliklarning ma'nosini aniqlashtirish uchun qo'llanildi. H. Mitterandning izohli nashri ham muhim manba bo'ldi.

NATIJALAR

Tahlil natijasida «Ichkilikxona» romanidan jami 847 ta cheklangan leksik birlik aniqlandi. Ularning taqsimlanishi quyidagicha: argot birliklari - 412 ta (48,6%); français populaire (so'zlashuv tili) birliklari - 234 ta (27,6%); kasbiy jargon - 108 ta (12,8%); tabular leksika va haqorat so'zlar - 93 ta (11,0%). Ushbu ko'rsatkichlar asarning umumiy leksikasi hajmiga nisbatan hisoblanganda, taxminan har 213 ta

²²Goncourt E. de, Goncourt J. de. Journal. Mémoires de la vie littéraire. T. III. – Paris: Fasquelle & Flammarion, 1956. – P. 214–216. (L'Assommoir haqidagi yozuvlar, 1876–1877.)

²³Esnault G. Dictionnaire historique des argots français. – Paris: Larousse, 1965. – 644 p.

standart soʻzga bitta cheklangan leksik birlik toʻgʻri keladi - bu XIX asr fransuz nasri uchun juda yuqori tezlik hisoblanadi.

Boblar kesimida tahlil qilganda, cheklangan leksikaning eng yuqori tezligi 7-9-boblarda kuzatildi. Bu boblar Coupeau va Gervaisening turmushi, Coupeauning toʻla ichkilikbozlikka berilishi va oilaning parchalanishi davrini tasvirlaydi. 1-3-boblarda esa (Gervaisening Parijga kelishi va yuvish zavodidagi ishi) tezlik nisbatan past: bu holat personajlarning dastlab nisbatan tartibli hayot kechirganini tilning oʻzi orqali koʻrsatadi. Boshqacha aytganda, argot va soʻzlashuv tilining kengayishi asarning ijtimoiy-axloqiy «pasayish» dinamikasini lisoniy darajada ham aks ettiradi.

Roman boshlanishidayoq - birinchi bobda - oʻquvchi cheklangan leksikaning toʻla qatlamiga duch keladi. Gervaise Parijga yangi kelgan, Coupeau esa mahalla ishchilari bilan muloqotda. Ushbu sahnada argot organik va tabiiy tarzda namoyon boʻladi:

«Alors, c'est un endroit sûr? demanda Gervaise en s'approchant timidement. - Sûr comme de l'or, répondit Coupeau. Ils ne moucharderont pas... Ces michons-là, tu sais, ils ont leur turbin. »

(Zola, L'Assommoir, bob I, p. 14)

Bu parchada "moucharde" (donos bermoq, sotmoq - argot), "michons" (odamlar, kishilar - argot), "turbin" (ish, mehnat - argot) soʻzlari ishlatilgan. Eʼtibor bering: Gervaise savol bergan va uning nutqida cheklangan leksika yoʻq - u hali yangi kelgan, «sof» muhitdan chiqqan. Coupeau esa javobida argot qoʻllaydi - bu uning mahalla madaniyatiga allaqachon singib ketganini koʻrsatadi.

"Turbin" soʻzi bu parcha uchun ayniqsa muhim. Bu soʻz asarning keyingi qismlarida ham takrorlanib, mehnat mavzusining linzaviy belgisiga aylanadi. "Turbin" - mehnat, ish, tirikchilik kurashi. Zola bu soʻzni ataylab ishlatadi: standart "travail" emas, balki argot "turbin" - chunki bu tabaqa uchun mehnat nafaqat faoliyat, balki ogʻir va muqarrar yuk hisoblanadi. Soʻzning oʻzi bu munosabatni ifodalaydi.

Asarning toʻrtinchi bobida - Coupeauning toʻyi sahnasida - birinchi marta «Ichkilikxona» kabaret muhiti tasvirlangan. Bu sahna cheklangan leksikaning eng boy qatlamini oʻz ichiga oladi:

«Dis donc, père Colombe, t'as encore mis de l'eau dans ta bibine! criait Bibi-la-Grillade. - J'te pincerai, vieux filou!... Le tord-boyaux coûte assez cher; tu pourrais nous le donner pur... - Godailler toute la nuit, mes agneaux! cria Mes-Bottes. Je suis encore solide sur mes gambettes!»

(Zola, L'Assommoir, bob IV, p. 82-83)

Ushbu parchada bir necha qatlam cheklangan leksika bir vaqtda ishlaydi. «Bibine» - arzon, sifatsiz ichimlik (argot); «filou» - firibgar, aldamchi (argot); «tord-boyaux» - soʻzma-soʻz «ichaklarni burovchi», yaʼni oʻtkir arzon aroq (argot iborasi); «godailler» - meʼyorida koʻp va past joyda ichmoq (argot); «gambettes» - oyoqlar

(argot). Bu parcha shunchaki iste'mol sahnasi emas - u kaboret muhitining to'liq lingvistik portretini chizadi.

Ayniqsa «tord-boyaux» so'zi diqqatga sazovor. Bu so'z asarning asosiy simvolik metaforalaridan biriga aylanadi: spirtli ichimlik nafaqat jismoniy, balki ijtimoiy va axloqiy darajada ham «ichaklarni buradi» - Coupeau ailasiniyam shunday qilib yo'q qiladi. Zola bu so'zni tasodifan tanlamagan: argotdagi fizik metafora ijtimoiy halokatning lisoniy belgisiga aylanadi.

Yettinchi bobda Coupeau to'la ichkilikbozlikka berilgan, Gervaise esa kurash va sabr chegarasida. Bu bobdagi dialog so'zlashuv tilidagi og'ma va cheklangan leksikaning eng intensiv holati hisoblanadi:

«T'as encore bu, hein? Ça sent le vinaigre à plein nez... Mais non, t'es soûl comme une grive, ma vieille!... Allons, grouille-toi, fainéant! Les gosses ont faim!»

(Zola, L'Assommoir, bob VII, p. 201)

Bu parchada Gervaise endi «yuqori» adabiy tildan foydalanmaydi. «T'as» (tu as o'rniga - so'zlashuv tili), «soûl comme une grive» (keklik kabi mast - argot iborasi), «grouille-toi» (tez bo'l, qimirla - so'zlashuv tili), «fainéant» (dangasa, ishyoqmas - so'zlashuv tili), «gosses» (bolalar - so'zlashuv tili). Ayni shu parcha Gervaise tilining o'zgarish jarayonini ko'rsatadi: u endi Coupeauning leksik darajasiga tushib kelgan.

H. Mitterand bu jarayonni «leksik kontaminatsiya» deb atagan: asar davomida Gervaise til jihatdan ham o'zgarib, asta-sekin atrofidagi muhitning leksikasini o'zlashtiradi. Bu Zolaning eng ulkan stilistik yutuqlaridan biri: til - personajning ijtimoiy va axloqiy holatini aks ettiruvchi dinamik ko'zgudir. Gervaise o'zgarayotganini birinchi navbatda nutqidan bilib olish mumkin - va bu o'zgarish so'zlashuv tilidagi cheklangan leksikaning kengayishi orqali namoyon bo'ladi.

«L'Assommoir»ning muhim stilistik xususiyatlaridan biri shundaki, har bir asosiy personajning nutqi o'ziga xos leksik «imzo»ga ega. Ph. Hamon bu hodisani «nutqiy identitet» deb ta'riflagan.

Coupeau nutqida asarning boshida nisbatan muloyim argot qo'llanilsa, o'rta qismdan boshlab to'liq argot dominantlik qiladi va asar oxirida uning nutqi deyarli to'liq argot va so'zlashuv tiliga cho'kib ketadi. Bu o'zgarish asarning narrativ chizig'ini - Coupeauning pasayish jarayonini - lisoniy darajada aks ettiradi. Masalan, birinchi bobda Coupeau: «Viens, on va s'amuser un brin» (Kel, biroz ko'ngil yozaylik) desa, o'ninchi bobda: «Lâche-moi donc, vieille rosse! J'vas bouffer tout ça!» (Qo'yvor meni, kariq! Hammasini silib yuboraman!) deydi.

Gervaise nutqi butunlay boshqa dinamikani ko'rsatadi. Asar boshida u nisbatan ehtiyotkor va kamtarona so'zlaydi; hayot uni ezganligi sayin nutqi ham o'zgaradi. Asar o'rtasida - laundri egasi bo'lgan chog'ida - u ishonarli va qarorli tarzda, ammo hali me'yoriy tilda gapiradi. Asar oxirida esa, halokatga yuz tutganida, uning nutqida

ham tushkunlik, ham muvofiqsizlik aks etadi - bu mazmun va shaklning, mavzu va tilning bir-biriga mos kelishidir.

Zolaning «L'Assommoir»da qo'llagan eng muhim stilistik usullaridan biri - erkin bilvosita nutq (style indirect libre) texnikasi. Bu texnikada yozuvchi va personaj ovozi aralashib ketadi: muallif uchinchi shaxsda yozayotgandek tuyulsa-da, aslida personajning fikri va his-tuyg'usi to'g'ridan-to'g'ri ifodalanadi.²⁴

Ushbu texnika cheklangan leksika bilan uyg'unlikda ayniqsa kuchli ta'sir yaratadi. Roman uchinchi bobidan bir misol:

«Dame, c'était vache de travailler comme ça pour les autres, quand on avait des bras pareils! L'atelier, ça vous mangeait la vie; et puis, au bout du compte, on crevait sur la paille.»

(Zola, L'Assommoir, bob III, p. 72)

Bu parcha muallif nutqi emas - bu Gervaise va uning atrofidagi ishchilarning kollektiv fikri, erkin bilvosita nutq shaklida ifodalangan. «Vache» (qo'pol yoki qiyin - argot sifati), «crevait sur la paille» (somon ustida o'lmoq - so'zlashuv iborasi: qashshoqlikda o'lmoq). Zola cheklangan leksikani aynan erkin bilvosita nutq bilan uyg'unlashtirganida eng kuchli badiiy ta'sirga erishadi: kitobxon personajning dunyosiga to'liq sho'ng'ib ketadi.

Asarning markaziy mavzusi - ichkilikbozlik va uning oqibatlari - lisoniy darajada ham kuzatiladigan evolyutsiyaga ega. Ichkilikbozlikka oid cheklangan leksika asarning boshida kamroq va nisbatan yengil ko'rinadi, o'rta qismdan boshlab tezlashadi va oxirgi boblarda maksimal intensivlikka yetadi.

Asarning dastlabki qismlarida spirtli ichimlik uchun "vin" (vino), "boire" (ichmoq) kabi me'yoriy so'zlar ishlatiladi. O'rta qismda argot birliklari paydo bo'la boshlaydi: "godailer" (me'yordan ko'p ichmoq), "se pocharder" (mast bo'lmoq), "bibine" (arzon ichimlik). Oxirgi boblarda esa to'liq argot dominantlik qiladi: "se piquer le nez" (burnini tarantirib olmoq - mast bo'lish argotida), "être rond comme une bille" (sharsimon bo'lmoq - juda mast bo'lish), "avoir son compte" (o'z ulushini olmoq - to'yib ichmoq).

Bu lisoniy evolyutsiya - so'z boyligining me'yoriy leksikadan argotga tomon siljishi - asarning tematik evolyutsiyasini parallel tarzda ko'rsatadi. Zola bu parallelizmni ongli ravishda qurgan: ichkilikbozlik - bu nafaqat axloqiy pasayish, balki lisoniy pasayish ham. Personaj qancha ko'proq ichsa, uning nutqi shuncha ko'p argotga to'la boshlaydi. Bu "lisoniy determinizm" naturalizm poetikasining tilshunoslik darajasidagi ifodasi.

«L'Assommoir»ning o'ziga xos xususiyatlaridan biri - asarda ikkita professional muhit jargonining keng qo'llanilishi: Gervaise ishlayotgan laundri va Coupeauning

²⁴Kaempfer J. Poétique du récit naturaliste. – Paris: José Corti, 1998. – 285 p.

kasbi bo'lgan uy bo'yash (çinçin) muhitining jargoni. Bu ikki kasbiy leksik qatlam asarning ijtimoiy va professional tomonini chuqurlashtiradi.

Laundri muhitining jargoniga misol - asar ikkinchi bobidagi yuvish sahnasidan:

«Hé! La Cloche! Vla que t'as encore laissé roussir ta lessive!... Le bleu, c'est pour les chemises blanches, pas pour les flanelles!... T'as donc perdu la boule?»

(Zola, L'Assommoir, bob II, p. 38)

Bu parchada «roussir» (kuyib sariqlanmoq - laundri jargoni), «lessive» (kir yuvish eritmasi - kasbiy term), «bleu» (ko'k - kiyimni oqlash uchun ishlatiladigan kimyoviy modda, laundri jargonida), «flanelle» (flanel - kasbiy term) kabi kasbiy leksika ishlatilgan. «T'as donc perdu la boule?» (Aqlingni yo'qotdingmi? - so'zlashuv tili) esa kasbiy muhitdagi so'zlashuv tilining namunasi.

Buyoq ustalari jargoni esa asarning sakkizinchi bobida - Coupeau ish joyi tasvirida - yorqin namoyon bo'ladi. Bu kasbiy jargon Coupeauning ijtimoiy identitasini - u avvalo ishchi, mehnat kishisi ekanligini - his-tuyg'uli tarzda aks ettiradi. Ammo bu kasbiy identitasning keyinchalik yo'qolishi bilan birga, ushbu kasbiy jargon ham uning nutqidan yo'qolib boradi va o'rnini to'liq ichkilikbozlik argoti egallaydi. Bu tilshunoslik fakti Coupeauning shaxsiy tragediyasining ramziy ifodasidir.

«L'Assommoir»da tabular leksika nisbatan oz bo'lsa-da, u muhim kontekstlarda paydo bo'ladi. Zola bu leksikani ishlatishda ehtiyotkorlik bilan harakat qilgan: asar nashr etilganida ham tabular leksika tanqidchilar tomonidan alohida muhokama qilingan.

Tabular leksikaning eng yorqin holati janjal sahnalarida, ayniqsa Gervaise va Virginie o'rtasidagi to'qnashuvlarda namoyon bo'ladi. Bu sahnalarda jinsiylik va tana atamaları so'zlashuv tilidagi kamsituvchi kontekstda qo'llaniladi. Masalan, ikkinchi bobdagi mashhur janjal sahnasida:

«Ah! La grande carne! hurlait Gervaise; tiens, dans ta gueule, dans ta gueule!... Et pour tes fesses, et pour tes fesses!»

(Zola, L'Assommoir, bob II, p. 45)

Bu parchada «carne» (tirishqoq, yomon ayol - argot), «gueule» (og'iz, yuz - qo'pol so'zlashuv tili), «fesses» (orqa - so'zlashuv tilida kamsituvchi ma'noda) kabi tabular leksika namoyon bo'ladi. Ushbu parcha 1877 yilda nashr etilganida fransuz jamiyatida katta shart-munozaraga sabab bo'ldi: ko'pchilik yozuvchining bu sahnani tasvirlashini axloqsizlik deb qoraladi.

Ammo tilshunoslik nuqtai nazaridan bu parcha muhim: u Gervaise ijtimoiy muhitining autentik lisoniy portretini beradi. Tabular leksika bu yerda vulgarlik uchun emas, balki personajning psixologik holati va ijtimoiy muhitining to'liq tasvirini berish maqsadida qo'llaniladi. Bu Zolaning naturalistik "hujjatli tasvir" tamoyilining eng to'g'ridan-to'g'ri badiiy ifodasidir.

MUHOKAMA

Natijalar tahlili asosida «L'Assommoir»dagi cheklangan leksikaning to'rtta asosiy badiiy vazifasini ajratish mumkin. Bu tasnif R. Jakobsonning kommunikativ funksiyalar modeli va M. Riffaterterning stilistik tahlil metodologiyasi asosida yaratilgan.

Birinchi va eng asosiy vazifa - ijtimoiy mimetizm va realizm vazifasi. Zola ishchi sinf vakillarini tasvirlaydi, shuning uchun ular haqiqiy tilida gapirishi shart. Bu nafaqat badiiy tanlov, balki naturalizm ideologiyasidan kelib chiqadigan majburiyat hamdir. Cheklangan leksika bu yerda ijtimoiy reallikning lingvistik «hujjati» sifatida ishlaydi: u o'quvchiga bu dunyo haqiqiy ekanligini, u muallif tomonidan to'qib chiqarilmaganini, balki kuzatilib, yozib olinganini anglatadi. H. Mitterandning ta'biri bilan aytganda, bu «ijtimoiy mimetizm» - tilning jamiyatning ko'zgusiga aylanishi.

Ikkinchi vazifa - nutqiy individualizatsiya va personaj tavsifi vazifasi. Har bir personajning o'ziga xos leksik «imzosi» bor va bu imzo asarning boshida belgilanib, asar davomida o'zgarib boradi. Coupeau tilining argotga to'liq o'tishi, Gervaise tilining asta-sekin so'zlashuv tiliga yaqinlashishi - bu o'zgarishlar personajlarning ichki ruhiy va axloqiy evolyutsiyasining lisoniy ifodasi. Tilshunoslik faqat tasvirni boyituvchi vosita emas, balki syujet evolyutsiyasini ko'rsatuvchi vositaga ham aylanadi.

Uchinchi vazifa - axloqiy tanqid vositasi sifatida. «Ichkilikxona» - bu nafaqat tasviriy roman, balki ijtimoiy tanqid romani. Zola quyi ijtimoiy qatlam hayotidagi ichkilikbozlik, qashshoqlik va axloqiy parchalanishni ko'rsatish orqali zamona ijtimoiy tuzumiga munosabat bildiradi. Cheklangan leksika bu tanqidning lisoniy vositasiga aylanadi: qo'pol, vulgar, argot so'zlar faqat muhitni tasvir etmaydi - ular o'z-o'zidan bu muhitning naqadar og'ir ekanini ko'rsatadi.

To'rtinchi vazifa - ramziy va metaforik vazifa. Muayyan cheklangan leksik birliklar - ayniqsa «tord-boyaux», «turban», «Ichkilikxona» (asar nomi o'zi - «Urish yiqituvchi» - argotdan) - asarning asosiy semantik va simvolik qatlamining kaliti bo'lib xizmat qiladi. Bu so'zlar tematik leymotivga aylanib, asar boylamida takrorlanib, ma'no va simvolni to'playdi.

«Ichkilikxona» nashr etilganida (1877 yil fevrali) fransuz matbuotida cheklangan leksika masalasi alohida bahs mavzusiga aylandi. A. Wolff gazetasida asarni «axloqsiz muhtaram» deb ta'riflagan bo'lsa, boshqa tanqidchilar yozuvchining tildan foydalanishini «pornografik» deb qoralagan.

Zola o'zi bu tanqidlarga qisqacha, ammo o'tkir javob berdi: «Men frantsuz xalqining tilini foydalandim; agar bu til siz uchun qo'pol bo'lsa, demak siz bu xalqni bilmaysiz». Bu javob Zolaning pozitsiyasini aniq ko'rsatadi: u cheklangan leksikadan foydalanishni axloqiy jihatdan asoslash uchun emas, balki bu tilning mavjudligini, haqiqatini va insoniy qadr-qimmatini tan olish uchun ishlatgan.

Tarixiy nuqtai nazardan esa «Ichkilikxona» fransuz adabiy tiliga cheklangan leksikani kiritishdagi darz sinish nuqtasiga aylandi. Romandan keyin argot va soʻzlashuv tilini adabiy asarda qoʻllash yanada keng miqyosda amalga oshiriladigan boʻldi: Maupassant, Huysmans, keyinchalik Céline va Queneau - bularning barchasi Zola ochgan yoʻldan foydalangan.²⁵²⁶

Zamonaviy sotsiolingvistika Zolaning intuitiv ravishda amalga oshirgan ishini nazariy jihatdan tasdiqlaydi. W. Labov (1972) nutqiy stratifikatsiya nazariyasiga koʻra, til ijtimoiy sinf va ijtimoiy identitasning eng ishonchli koʻrsatkichlaridan biri hisoblanadi. Zolaning personajlari aynan shu tamoyilga rioya qiladi: ularning ijtimoiy pozitsiyasi nutqiy xususiyatlari bilan belgilanadi va bir-biriga chambarchas bogʻliq.

J.Authier-Revuz (1995) «heterojen nutq» nazariyasi nuqtai nazaridan Zolaning usuli erkin bilvosita nutq va cheklangan leksikani uygʻunlashtirish orqali muallif ovozini personaj ovozigacha aralashtirib, yangi badiiy effekt yaratishdir. Bu usul faqat Zolaga xos emas - lekin «L'Assommoir»da u eng izchil va mukammal shaklda amalga oshirilgan.

D.François-Geiger (1991) argotning ijtimoiy guruhlardagi rol va vazifalari haqidagi tadqiqotida cheklangan leksikaning uchta asosiy sotsial vazifasini ajratgan: (1) guruh ichidagi identifikatsiya - «biz» va «ular»ni belgilash; (2) maxfiylik - guruh tashqarisidagilardan axborotni yashirish; (3) ekspressivlik - his-tuygʻularni adabiy tilga qaraganda toʻgʻridan-toʻgʻri ifodalash.²⁷ «L'Assommoir»da bu uch vazifaning barchasi oʻz aksini topgan: ishchi sinf vakillari bir-birlari bilan argotda muloqot qilib, oʻz identitasini mustahkamlaydi, ishchi emas boʻlganlarga tushunarsiz iboralar ishlatadi va his-tuygʻularini ekspressiv tarzda ifodalaydi.

Ushbu tadqiqot natijalari Oʻzbekistonda fransuz tili va adabiyotini oʻqitish, adabiy tarjima va qiyosiy filologiya sohalarini uchun amaliy ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, fransuz tili oʻqituvchilari badiiy asarlardagi cheklangan leksikani oʻqitish metodikasi sifatida «L'Assommoir»dan foydalanishida ushbu tadqiqot qoʻllanma boʻlib xizmat qila oladi. Ikkinchidan, adabiy tarjimonlar uchun «L'Assommoir»ning oʻzbek tiliga tarjima qilinishi - bu hali amalga oshirilmagan muhim vazifa - ushbu tadqiqot ekvivalentlik muammolarini hal qilishda koʻmak beradi.

Oʻzbek adabiyotida ham, ayniqsa XX asr oʻzbek nasrida, cheklangan leksika va dialektizmlardan foydalanish anʼanasi mavjud. Abdulla Qahhor, Oʻtkir Hoshimov, Xurshid Davron kabi yozuvchilar oʻz asarlarida soʻzlashuv tili va dialektizmlarni badiiy vosita sifatida qoʻllagan. Zolaning metodologiyasi bu holat bilan qiyosiy

²⁵Walker Ph. Zola. – London: Routledge & Kegan Paul, 1985. – 291 p.

²⁶Lazard L. Argot et littérature française // Revue Romane. – 1988. – Vol. 23(2). – P. 210–234.

²⁷François-Geiger D. Panorama des argots contemporains // Langue française. – 1991. – № 90. – P. 5–9.

o'rganilganda o'zbek adabiyotidagi cheklangan leksikaning o'ziga xos xususiyatlari yanada yaxshiroq tushuniladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot Émile Zolaning «Ichkilikxona» romani misolida fransuz tilidagi cheklangan leksikaning nazariy asoslarini, tasnifini va badiiy asardagi ifodalanishini keng va chuqur o'rganib, quyidagi asosiy xulosalarga keldi.

- Zolaning «L'Assommoir»dagi cheklangan leksikasi tasodifiy yoki intuitiv tanlov emas - u yozuvchining oldindan puxta leksikografik ish olib borganligi, bevosita kuzatuv ishlarini amalga oshirganligi va naturalizm ideologiyasining leksik tamoyillarini izchil tatbiq etganligining natijasidir. 847 ta aniqlangan cheklangan leksik birlik - bu XIX asr fransuz nasrida misli ko'rilmagan tezlik bo'lib, u Zolaning ongli va metodologik jihatdan puxta stilistik tanlovini tasdiqlaydi.

- «L'Assommoir»dagi cheklangan leksika to'rtta asosiy badiiy vazifani bajaradi: (1) ijtimoiy mimetizm va realizm - hayot tasvirining hujjatli autentikligini ta'minlash; (2) nutqiy individualizatsiya - personajning ijtimoiy holatini, psixologik evolyutsiyasini va shaxsiy identitاسini lisoniy darajada ko'rsatish; (3) axloqiy tanqid - ijtimoiy halokatning lisoniy belgisi sifatida ishlash; (4) ramziy-metaforik vazifa - asarning asosiy semantik va simvolik qatlamini qurish.

- Asarning markaziy stilistik tamoyili - personajlarning ijtimoiy va axloqiy holati bilan nutqiy xususiyatlari o'rtasidagi parallellik - «lisoniy determinizm» deb ta'riflanishi mumkin. Coupeau tilining asta-sekin to'liq argotga o'tishi, Gervaise tilining so'zlashuv tiliga yaqinlashishi, ichkilikbozlik argotining asarning boshidan oxirigacha kengayib borishi - bularning barchasi badiiy syujet evolyutsiyasini lisoniy darajada ham aks ettiradi.

- Zolaning «L'Assommoir»dagi eng muhim stilistik kashfiyoti - erkin bilvosita nutq texnikasi va cheklangan leksikaning organik sintezi. Bu usul muallif va personaj ovozlari aralashtirib, kitobxonni personajning ichki dunyosiga to'liq sho'ng'itadi. Bu stilistik texnikaning keyingi fransuz prozasiga - Maupassant, Huysmans, Céline - ta'siri beqiyos bo'ldi.

- «Ichkilikxona» fransuz adabiy tilida cheklangan leksikani qo'llash an'anasida muhim tarixiy bosqichni belgilaydi. U argot va so'zlashuv tilining nafaqat quyi tabaqalar nutqi, balki yuksak badiiy asarning ham organik qismi bo'la olishini isbotladi. Bu Zolaning fransuz adabiyoti va tilshunosligiga qo'shgan eng katta hissalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Authier-Revuz J. Ces mots qui ne vont pas de soi. Boucles réflexives et non-coïncidences du dire: En 2 t. - Paris: Larousse, 1995.

2. Baguley D. *Naturalist Fiction: The Entropic Vision*. - Cambridge: Cambridge University Press, 1990. - 290 p.
3. Becker C. Zola. *Le saut dans les étoiles*. - Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle, 2002. - 254 p.
4. Begmatov E., Nematov H., Rasulov R. *O'zbek tili leksikologiyasi*. - Toshkent: O'qituvchi, 1989. - 240 b.
5. Bergogskaya E.M. *Molodyozhnyy sleng: formirovaniye i funktsionirovaniye // Voprosy yazykoznaniya*. - 1996. - № 3. - S. 32-41.
6. Cellard J., Rey A. *Dictionnaire du français non conventionnel*. - Paris: Hachette, 1991. - 892 p.
7. Colin J.-P., Mével J.-P., Leclère C. *Dictionnaire de l'argot et du français populaire*. - Paris: Larousse, 2010. - 448 p.
8. Dezalay A. *Lectures de Zola*. - Paris: Armand Colin, 1973. - 190 p.
9. Dufays J.-L., Gemenne L., Ledur D. *Pour une lecture littéraire. Approches historique et théorique, propositions didactiques*. - 3e éd. - Bruxelles: De Boeck & Larcier, 2005. - 320 p.
10. Esnault G. *Dictionnaire historique des argots français*. - Paris: Larousse, 1965. - 644 p.
11. François-Geiger D. *Panorama des argots contemporains // Langue française*. - 1991. - № 90. - P. 5-9.
12. Gadet F. *Le français populaire*. - Paris: Presses Universitaires de France, 1992. - 128 p.
13. Gerhardi W. *Zola's L'Assommoir: Argot and the Lower Classes // French Studies Bulletin*. - 1993. - Vol. 14(46). - P. 11-14.
14. Goncourt E. de, Goncourt J. de. *Journal. Mémoires de la vie littéraire. T. III*. - Paris: Fasquelle & Flammarion, 1956.
15. Guiraud P. *L'argot*. - Paris: Presses Universitaires de France, 1956. - 128 p.
16. Hamon Ph. *Le personnel du roman. Le système des personnages dans les Rougon-Macquart d'Émile Zola*. - Genève: Droz, 1983. - 329 p.
17. Jakobson R. *Closing statement: Linguistics and poetics // Style in Language / ed. T.A. Sebeok*. - Cambridge: MIT Press, 1960. - P. 350-377.
18. Kaempfer J. *Poétique du récit naturaliste*. - Paris: José Corti, 1998. - 285 p.
19. Khimik V.V. *Poetika nizkogo, ili prostorechiye kak kul'turnyy fenomen*. - Sankt-Peterburg: SPbGU, 2000. - 272 s.
20. Labov W. *Sociolinguistic Patterns*. - Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. - 344 p.
21. Lazard L. *Argot et littérature française // Revue Romane*. - 1988. - Vol. 23(2). - P. 210-234.

22. Lethbridge R., Keefe T. (eds.) Zola and the Craft of Fiction. - Leicester: Leicester University Press, 1990. - 235 p.
23. Mahmudov N. Tilshunoslikning dolzarb muammolari. - Toshkent: Fan, 2013. - 312 b.
24. Mengliyev B. Cheklangan leksika tushunchasi va uning tasnifi // O'zbek tili va adabiyoti. - 2010. - № 3. - B. 18-24.
25. Mitterand H. Le discours du roman. - Paris: Presses Universitaires de France, 1978. - 266 p.
26. Mitterand H. Zola. T. I: Sous le regard d'Olympia (1840-1871). - Paris: Fayard, 1999. - 1002 p.
27. Nelson B. (ed.) The Cambridge Companion to Zola. - Cambridge: Cambridge University Press, 2007. - 268 p.
28. Nishonov M. Badiiy diskurs va til uslubi. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. - 224 b.
29. Prus B. Zola va naturalizm: Qiyosiy tahlil // Jahon adabiyoti. - 2019. - № 7. - B. 44-51.
30. Riffaterre M. Essais de stylistique structurale. - Paris: Flammarion, 1971. - 364 p.
31. Walker Ph. Zola. - London: Routledge & Kegan Paul, 1985. - 291 p.
32. Zola É. L'Assommoir / préface de l'auteur. - Paris: Gallimard, coll. «Folio classique», 2000. - 572 p.
33. Zola É. Correspondance. T. II (1868-1877) / éd. B.H. Bakker. - Montréal; Paris: PUM; CNRS, 1980. - 524 p.
34. Zola É. Le Roman expérimental. - Paris: Charpentier, 1880. - 432 p.
35. Zola É. Les Rougon-Macquart. T. II / éd. H. Mitterand. - Paris: Gallimard, coll. «Bibliothèque de la Pléiade», 1961. - 1916 p.